

საურავი, საგადასახადო სანქცია თუ სახელმწიფოს საპროცენტო სარგებელი

ცნობილია რომ, სახელმწიფო ბიუჯეტის ფორმირების ძირითადი წყარო საგადასახადო შემოსავლებია. გადასახადები არ წარმოადგენენ ბიუჯეტის ფორმირების ერთადერთ წყაროს, თუმცა, სახელმწიფო შემოსავლების ფორმირებაში მათ უმნიშვნელოვანესი როლი ენიჭებათ. შესაბამისად, თვით სახელმწიფოს არსებობა განუყოფლად დაკავშირებული გადასახადებთან.

როდიონ ქორჩილავა,

სსიპ სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის „ბიზნეს ადმინისტრირების“ დოქტორანტი, სსიპ შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემიის პროფესიული მომზადების სამმართველოს უფროსი

სწორედ ამიტომ მიგვაჩნია, რომ სახელმწიფო ბიუჯეტის ფორმირებაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება გადასახადებისა და საგადასახადო სანქციების ადმინისტრირების ეფექტური სისტემის ჩამოყალიბებას, ვინაიდან, მხოლოდ ასეთ პირობებშია შესაძლებელი სახელმწიფო ბიუჯეტის შევსება და ქვეყნის მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფა. ამასთან, მნიშვნელოვანია, რომ ამ პროცესის თითოეულმა მონაწილემ, როგორც სახელმწიფომ, ასევე გადასახადის გადამხდელმა გაიაზროს თავიანთი ფუნქცია-მოვალეობები. ვინაიდან, ქვეყნის ეკონომიკური აღმავლობა დიდადაა დამოკიდებული საგადასახადო სისტემის სრულყოფაზე, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საგადასახადო კოდექსის, როგორც ამ სფეროს მარეგულირებელი საკანონმდებლო აქტის როლი და მასში მოცემული განმარტება გადასახადთან დაკავშირებით: „გადასახადი არის სავალდებულო, უპირობო ფულადი შენატანი ბიუჯეტში, რომელსაც იხდის გადასახადის გადამხდელი, გადახდის აუცილებელი, არაეკვივალენტური და უსასყიდლო ხასიათიდან გამომდინარე“.

გადასახადის გადახდის სავალდებულო ხასიათი უზრუნველყოფილია სახელმწიფოს მიერ საგადასახადო, სამართალდამცავი და სასამართლო ორგანოების მეშვეობით, რაც მეტყველებს იმ გარემოებაზე, რომ გადასახადების გადახდა ატარებს არა „ნებაყოფლობით“, არამედ იძულებით ხასიათს. სწორედ ასეთი ღონისძიებებისა და სანქციების სისტემა ახდენს განსაზღვრულ ზემოქმედებას გადასახადის გადამხდელზე, რათა მან შეასრულოს თავისი საგადასახადო ვალდებულება და გადაიხადოს ის.

სახელმწიფოს მიერ დაწესებული ადმინისტრირების მეთოდებისა და ხერხების ერთობლიობა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ქვეყნის საგადასახადო პოლიტიკის შეფასებაში. ქვეყნის ეკონომიკური სტაბილურობისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია კანონმდებლის მიერ ყურადღება გამახვილდეს იმაზე, რომ გადასახადის,

ასევე საგადასახადო სანქციის განსაზღვრისას, დაცული იქნეს გადამხდელის გადახდისუნარიანობის კრიტერიუმი. გადასახადის გადამხდელთათვის ნებისმიერი სახის სანქციის დაწესებისას გათვალისწინებული უნდა იქნას მისი არაპირდაპირი მხარე. მთავარი იდეა მდგომარეობს იმაში, რომ მაღალი საგადასახადო სანქციები ახშობს სამეწარმეო და საინვესტიციო აქტივობას, რის გამოც ეცემა წარმოების ზრდის ტემპები, ვიწროვდება საგადასახადო ბაზა, კლებულობს საგადასახადო შემოსავლების მოცულობა და იზრდება უმუშევრობის დონე. ამ ფაქტორებით გამოწვეული უარყოფითი ეფექტი საბოლოო ჯამში გაცილებით მეტია ხოლმე, ვიდრე სანქციის ფარგლებში მობილიზებული თანხები.

იმ შემთხვევაში, როდესაც გადასახადის გადამხდელის მხრიდან არ ხდება გადასახადის ნებაყოფლობითი გადახდა, სახელმწიფო ადგენს პასუხისმგებლობის ზომებს, ეს ზომები დაკავშირებულია ამ საკითხის რეგულაციასთან, რომელიც თავისი შინაარსით ატარებს, როგორც **პრევენციულ** ისე **დამსჯელობით** (რეპრესიულ) ხასიათს.

პრაქტიკაში ერთ-ერთ ყველაზე გავრცელებულ საგადასახადო სანქციის სახეა **საურავი**. საკითხის არსში გარკვევის მიზნით აუცილებლად მიგვაჩნია საგადასახადო კოდექსის იმ ძირითადი ნორმების განხილვა, რომლებიც უშუალოდ უკავშირდება აღნიშნულ საკითხს.

საურავი, როგორც საგადასახადო სანქცია, პირს ეკისრება საგადასახადო კანონმდებლობით დადგენილ ვადაში გადასახადის გადასახდელი თანხის გადაუხდელობისთვის. მისი დარიცხვა ხორციელდება გადასახადის თანხაზე და იგი არის სხვაობა გადასახადის გადამხდელის შეუსრულებელ საგადასახადო ვალდე-

N	თანხის მოცულობა	მომსახურების ტარიფი	შენიშვნა
1.	5 000 ლარამდე	50 ლარი	დღგ-ის ჩათვლით
2.	1 000 000 ლარამდე	200 ლარი	
3.	1 000 000 ლარზე მეტი	1 000 ლარი	

ბუღალტრებსა და ზედმეტად გადახდილი გადასახადების ჯამს შორის ყოველი ვადაგადაცილებული დღისთვის - იმპორტის გადასახადებზე ვალდებულების წარმოქმნის მე-4 დღიდან, ხოლო ყველა სხვა შემთხვევაში შესაბამისი ვალდებულების წარმოქმნის მომდევნო დღიდან. აქ საგულისხმოა ის მომენტი, რომ „ბიუჯეტის ვალი“ გადასახადის გადამხდელთან მიმართებაში შეიძლება გაცილებით მეტი ჰქონდეს ვიდრე ის თანხა რომელიც მიიღებს მოწოდებელს სახელმწიფო განგარიშებაში, ვინაიდან მეწარმის მხრიდან ზედმეტად გადახდილ თანხებში იანგარიშება, მხოლოდ გადასახადებზე ის ნაწილში გადახდილი ზედმეტი და თუ მის მიერ სანქციის ნაწილში იქნა გადახდილი ზედმეტი თანხა ის არ გაითვალისწინება ჩვენს მიერ შემოღწეულ განგარიშებაში. ამასთანავე, თუ მეწარმე მოისურვებს ნებისმიერი ზედმეტად გადახდილი თანხის გადატანას გადასახდელი გადასახადის ნაწილში, ამისთვის მას მოუწევს საქართველოს მთავრობის დადგენილებით¹ განსაზღვრული საფასურის გადახდა შემდეგი განაკვეთით (იხ. ნახაზი):

აღნიშნული რა თქმა უნდა არასწორი მიდგომაა და საჭიროებს აუცილებელ ცვლილებას, რადგან საგადასახადო ორგანოს მიერ მომსახურების საფასური არ უნდა არსებობდეს მსგავსი სახის ოპერაციებზე, რომელიც ხელს შეუშლის გადასახადის გადამხდელის სურვილს - მოახდინოს მისივე ზედმეტად გადახდილი თანხის მოძრაობა ერთი გადასახადიდან მეორე სახის გადასახადის ვალდებულებათა ანგარიშზე, მაშინ როდესაც ბევრი კომერციული ბანკის მიერ გაწეული ანალოგიური მომსახურება (ანგარიშზე თანხის მოძრაობა) განთავისუფლებულია ყოველგვარი საფასურის გადახდისგან.

გვინდა წინა პლანზე წამოვწიოთ ის მნიშვნელოვანი ცვლილებები, რომლებიც საგადასახადო კოდექსში შევიდა საურავთან მიმართებაში და მისი ოდენობა ნაცვლად 0,07 პროცენტისა განისაზღვრა 0,06 პროცენტით და ამასთანავე სანქციის შემსუბუქებას (საურავის საპროცენტო განაკვეთის შემცირება) არ მიეცა უკუქცევითი ძალა, მაშინ როდესაც პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ, ან გამაუმჯობესებელ აქტებს აქვს უკუქცევითი ძალა, ე.ი. ვრცელდება ამ აქტის გამოცემაზე ჩადენილ სამართალდარღვევებზე². **აღნიშნული ცვლილებით**

1 საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - შემოსავლების სამსახურის მიერ მომსახურების გაწევისათვის საფასურებისა და მათი განაკვეთების დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 30 მარტის N96 დადგენილება

2 აღნიშნული ვრცელდება, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს პირდაპირ არის დადგენილი ამ ნორმატიული აქტით. „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის 24-ე მუხლი. 2009 წლის 22 ოქტომბერი.

მივიღეთ საურავის ორი განაკვეთი 2013 წლის 1 იანვრამდე არსებულ გადაუხდელ გადასახადებზე და მის შემდეგ. ცვლილებამდე გადაუხდელ თანხას დღეს მოქმედი რედაქციით საურავი დაერიცხება ორივე განაკვეთით, 2012 წლის 31 დეკემბრის ჩათვლით - 0,07% და 2013 წლის 1 იანვრიდან - 0,06 %. მაშინ, როდესაც ვსაუბრობთ საგადასახადო ლიბერალიზაციაზე და წნხის შემცირებაზე, კანონმდებლის ასეთი გადაწყვეტილება შეიძლება აიხსნას მხოლოდ ფისკალური დაინტერესებით. საგადასახადო სანქციები უფრო მეტად პრევენციული ხასიათის მატარებელი უნდა იყოს და მისი გამოყენება ექვემდებარება უნდა აყენებდეს გადასახადის გადამხდელის სამეწარმეო აქტივობის საკითხს. საგულისხმოა თვით საურავის არსებული განაკვეთის მაღალი პროცენტული მაჩვენებელი, ვინაიდან, განხორციელებული ცვლილების (შემცირების) მიუხედავად რეალური მოცულობა წლის განმავლობაში შეადგენს 22 %-ს (0,06*365 დღე), ეს მაჩვენებელი რიგ შემთხვევებში გაცილებით უფრო დიდია, ვიდრე, საბანკო დაწესებულების მიერ სესხის გაცემის შემთხვევაში საპროცენტო განაკვეთი (იხ. დანართები N 1 და N 2). ამასთანავე, საგადასახადო ორგანოს ნებისმიერ ასეთ შემთხვევაში შეუძლია თანხის (საგადასახადო დავალიანების) გადახდის უზრუნველსაყოფად განახორციელოს მთელი რიგი ღონისძიებები (საგადასახადო გირავნობა/იპოთეკა; ქონებაზე ყადაღის დადება; ყადაღადადებული ქონების რეალიზაცია; საბანკო ანგარიშზე საინკასო დავალების წარდგენა და ა.შ).

როგორც ზემოთ ავღნიშნეთ საურავი ერიცხება დადგენილ ვადაში გადაუხდელ გადასახადს. ძველი საგადასახადო კოდექსით³ იგი განმარტებულია, როგორც „ვალი“ სახელმწიფოს წინაშე და ამ მოსაზრებას იზიარებს მეცნიერ-ეკონომისტთა გარკვეული ნაწილი. გამოდის, რომ სახელმწიფო გადასახადის გადამხდელს „ვალზე“ უწევს გაცილებით უფრო მაღალ პროცენტს, ვიდრე მეწარმეს შეუძლია სხვადასხვა საფინანსო ორგანიზაციიდან სესხის აღება. ხანდაზმულობის ვადა საგადასახადო მიზნებისთვის 6 წელია და სწორედამ, რომ საგადასახადო შემოწმების მნიშვნელოვანი ნაწილი მისი გასვლის ბოლო წლებში ხორციელდება. ანალოგიურ შემთხვევაში გადამხდელის მიერ გადაუხდელ გადასახადის თანხაზე დარიცხული საურავი ძირითადად უტოლდება, ან მეტია ხოლმე (22 % X 5 წელზე ან 6 წელზე > 100 %), რაც მნიშვნელოვან ტვირთად აწევს გადამხდელს.

მიგვაჩნია, რომ საურავის ნაწილში უნდა მოხდეს ლიბერალიზაცია, რისთვისაც საგადასახადო კოდექსში უნდა განხორციელდეს შესაბამისი ცვლილებები: კერ-

3 საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტი (საქართველოს 1997 წლის 13 ივნისის კანონი N 768)

თხადსაზრისი: ბადასახადები

ბოდი, საგადასახადო კოდექსის 272-ე მუხლს, რომელიც არეგულირებს საურავის დარიცხვის საკითხებს, ვფიქრობ, აუცილებელია დაემატოს შეზღუდვის დამაწესებელი ჩანაწერი, რომელიც შეამსუბუქებს საგადასახადო სანქციის ტვირთს. მაგ: „ამ მუხლით გამოანგარიშებული საურავის თანხა არ უნდა იყოს ძირითადი თანხის 50 პროცენტზე მეტი“ ან „საურავის პროცენტული განაკვეთი შემცირდეს 0,04 პროცენტამდე, რაც დაახლოებით წლიურ 15 პროცენტს უდრის“.

ამრიგად, ჩვენს მიერ ზემოთ დასმული საკითხების ამგვარი ფორმით დაყენება და გადაწყვეტა ხელს შეუწყობს საგადასახადო ადმინისტრირების პროცესის სრულყოფას, ბიძგს მისცემს ქვეყანაში ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესებას და რაც მთავარია, უზრუნველყოფს ბიუჯეტში საგადასახადო შემოსავლების ზრდას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი;
2. საქართველოს კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“;
3. საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 30 მარტის N96 დადგენილება „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - შემოსავლების სამსახურის მიერ მომსახურების გაწევისათვის საფასურებისა და მათი განაკვეთების დამტკიცების შესახებ“;

საბაზრო საპროცენტო განაკვეთები სესხებზე (დანართი 1)

	პერიოდი	2006 წელი		2007 წელი		2008 წელი		2009 წელი		2010 წელი		2011 წელი		2012 წელი		2013 წელი	
N	თვე	ეროვნულ- ლულაში	დოლარში	ეროვნულ- ლულაში	დოლარში	ეროვნულ- ლულაში	დოლარში	ეროვნულ- ლულაში	დოლარში	ეროვნულ- ლულაში	დოლარში	ეროვნულ- ლულაში	დოლარში	ეროვნულ- ლულაში	დოლარში	ეროვნულ- ლულაში	დოლარში
1	იანვარი	17.1	15.2	16.6	16.9	17.0	16.4	18.6	19.9	17.0	18.1	15.1	14.4	14.7	13.9	14.6	13.6
2	თებერვალი	17.1	16.3	17.1	15.8	17.2	17.3	18.0	19.3	15.7	16.3	15.5	14.5	15.5	13.9	14.6	13.3
3	მარტი	16.8	15.3	16.9	16.3	17.2	16.1	17.3	18.8	16.6	16.6	14.6	13.9	15.4	13.8	14.4	13.3
4	აპრილი	16.9	16.3	17.5	16.1	17.5	15.8	17.9	19.4	15.7	16.3	16.3	14.3	15.0	14.2	14.4	12.9
5	მაისი	20.1	17.9	17.5	15.5	17.5	16.6	17.7	18.6	15.9	15.8	15.5	13.9	14.9	14.1	13.7	12.6
6	ივნისი	16.4	16.2	16.9	16.3	18.1	16.9	17.8	18.6	15.8	15.9	15.2	12.7	13.5	13.9	13.8	12.8
7	ივლისი	16.7	16.0	16.2	15.4	17.3	18.0	18.5	18.6	15.6	15.2	14.8	13.1	14.5	13.6	13.7	12.5
8	აგვისტო	16.8	15.9	16.7	15.8	19.2	19.1	18.2	18.1	16.2	15.1	14.6	13.2	14.4	13.5	13.3	12.5
9	სექტემბერი	16.7	15.3	17.8	16.0	17.9	18.2	17.6	17.8	15.4	15.1	14.4	13.2	15.1	13.6		
10	ოქტომბერი	17.2	16.2	17.0	16.1	19.6	18.8	17.5	17.5	15.6	14.8	14.4	13.8	14.5	13.0		
11	ნოემბერი	16.8	17.8	18.1	15.1	18.8	18.7	17.7	17.9	15.6	14.4	14.5	13.6	16.0	13.6		
12	დეკემბერი	16.1	16.2	16.4	15.8	18.8	18.6	17.6	17.3	15.1	13.9	15.1	14.1	14.2	13.0		
	წლის საშუალო	17.1	16.2	17.1	15.9	18.0	17.5	17.9	18.5	15.8	15.6	15.0	13.7	14.8	13.7	14.1	12.9

წყარო: <http://www.nbg.gov.ge/?m=306>. საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემების საფუძველზე

საშუალოწლიური საპროცენტო განაკვეთები კომერციული ბანკების სესხებზე (დანართი 2)

წელი		სულ			ეროვნულივალუტით			უცხოურივალუტით		
		სულ	მოკლევადიანი	გრძელვადიანი	სულ	მოკლევადიანი	გრძელვადიანი	სულ	მოკლევადიანი	გრძელვადიანი
1	1996	61.2	60.8	68.4	57.1	57.1	57.5	64.9	64.2	74.3
2	1997	50.8	51.7	41.0	49.6	49.9	41.7	52.2	54.0	40.9
3	1998	35.2	37.3	23.0	35.8	35.9	26.9	34.9	38.3	22.6
4	1999	31.2	33.2	22.6	29.7	29.9	24.9	31.7	34.4	22.5
5	2000	27.3	29.4	21.0	24.5	25.5	18.6	28.0	30.4	21.3
6	2001	24.4	26.3	20.0	22.3	23.8	17.0	24.9	27.1	20.5
7	2002	23.0	24.9	19.5	23.6	24.9	16.0	22.9	24.9	19.7
8	2003	21.5	23.6	18.5	24.0	24.9	18.8	21.1	23.3	18.5
9	2004	20.2	23.4	17.4	25.4	26.9	20.0	19.5	22.5	17.3
10	2005	17.9	20.8	16.1	21.3	21.6	20.8	17.1	20.4	15.6
11	2006	17.3	19.4	16.3	20.3	20.4	20.1	16.3	18.5	15.6
12	2007	17.7	20.0	16.7	20.9	22.1	19.6	16.5	18.2	16.1
13	2008	18.6	21.3	17.6	21.8	22.3	21.4	17.1	20.2	16.3
14	2009	19.3	23.4	18.1	23.6	25.0	22.8	18.1	22.4	17.0
15	2010	18.6	22.4	17.3	22.6	24.9	21.0	17.2	20.5	16.4
16	2011	17.1	21.7	15.6	22.6	26.6	19.5	14.9	16.7	14.5
17	2012	16.9	21.6	15.4	22.1	26.2	19.4	14.4	16.2	14.1

წყარო: <http://www.nbg.gov.ge/?m=306>. საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემების საფუძველზე